

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 "
Negyedévre	1 "

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várba küldendők.

Az egységes középiskola.

III.

Hogy azon merev válaszfal, mely a gymnasium és reáliskola elkülönítését ez ideig provocalta, nagy mértékben kezd már bomladozni, nyilvánvaló s láthatjuk ezt úgy a tanári körök, valamint az országgyűlés tanácskozásából itt hazánkban; de szemléltethetjük ezt a külföldön létrejött mozgalmakon is.

Nem csak Magyarországon óhajtják a gymnasium és a reáltanoda egyesítését, hanem Európa más államaiban is igyekeznek ezen intézetek irányait egy utra terelni. Franciaországban, de főképen Németországban óriási számra szaporodtak fel az eziránti tárgyalások, és az e téren világra jutott irodalmi termékek egész könyvtárt képeznek, de mind eme mozgalmak meddők maradtak s az égető kérdést szerencsésen megoldani mai napig nem sikerült. Most is ott vagyunk tehát, a honnan már rég elindultunk.

Nagy vívmány volna ezen kérdés szerencsés és valódi haszonnal egybekötött megoldása úgy hazánkra, mint a többi országokra nézve is; mert ha e problémát szerencsésen megoldanunk sikerül, akkor iskoláink mintául fognak szolgálni a többi mivel államoknak is.

Ha Magyarországnak — mint úttörőnek — sikerülne a nevelés és oktatás terén vezérszerephez jutni, akkor a nemzeti kulturának fejlesztése is biztosítva volna, de biztosítva lenne egyszersmind hazánk tekintélye és ragyogó fénye évszázadokon át.

Felületes szemlélés mellett nem is látszik olyan nehéznek e kérdés megoldása; mert ha a gymnasium és a reáltanoda mostani tantárgyait szemügyre vesszük, látjuk, hogy azok számra nézve majdnem megegyeznek: míg a gymnasiumban 15 tantárgy van, addig a reáltanodában 16 tantárgy szerepel.

Ha azonban a két irányú intézetben felkarolt tantárgyakat tekintjük, már valamivel lényegesebb

eltérést észlelhetünk, mert a reáltanodában a gymnasiumi latin helyett francia, — és a görög helyett a vegytan foglal helyet; a többire nézve a gymnasium és reáltanodában meg van az összehang, meg van az arány: 1. Hit- és erkölestan. 2. Magyar nyelv és irodalom (német, olasz, vagy román nyelvű intézetben az irodalom az intézet nyelve szerint változhatik). 3. Német nyelv és irodalom. 4. Földrajz. 5. Magyarországi történelme. 6. Egyetemes történelem. 7. Bölcsészeti előtan. 8. Mennyiségtan. 9. Természetrajz. 10. Természettan és vegytan (a gymnasiumban egybekapcsolva; a reáltanodában a vegytan külön tárgyat képez). 11. Mértani rajz (a gymnasiumban). 12. Mértani rajz és ábrázoló mértan (a reáltanodában egybekapcsolva). 13. Szépirás. 14. Testgyakorlat. — Ezekhez járul a reáltanodában a szabadkézi rajz mint kötelezett rendes tantárgy; a gymnasiumban ellenben ez a nevelés-ügy és a szépszézt rovására nem kötelező. — Ének és zene — a görögök gymnasiumainak alapköve — e két hathatós szív-és szellemképző és nemesítő tárgy a „szabadművészetek“ sorsára jutott.

Íme, ezekből látható, hogy miben különbözik a kétféle intézet egymástól s miben hasonlít.

Habár a tantárgyak főnebbi összehasonlításából az egyesítésre nézve némi könnyűsége is lehetne következtetni, mégis mihelyt a tárgy érdemleges megvizsgálásában boesátkozunk, rögtön akadályra akadály gördül utunkba.

Nem ujság már, sőt az ódonág színét viseli azon körülmény, hogy a középtanodai ügyeken s kiválólag a gymnasiumok belső életén lényeges változtatást kívánnak tenni a szakértők és intézők egyaránt; de eddigelé ezen kívánság, ezen óhaj oly határozott alakban és hangban már rég nem nyilatkozott, mint most.

Tehát kívánatos a változás! Kívánatos a változtatás a tanügyön! — Mit jelent ez?

Ennek értelme oda lyukad ki, hogy a jelenlegi iskolai állapottal sem a szaktérfiak, sem pedig az intéző körök nincsenek megelégedve. — És ez nagyon természetes következtetés; mert ha valamin változtatni kívánunk, akkor annak adjuk jelét, hogy helyzetünkkel elégedetlenek vagyunk; mert ellenben, ha valami nyitnunkre való, akkor nem jut eszünkbe annak megváltoztatása.

A gymnasium állapotán kívánnak változtatni, tehát nincsenek azzal megelégedve.

Ezen pedig esodálkozni nem lehet, nem szabad; mert valóban sok olyasmi van a gymnasium szervezésében, melynek szerencsés változtatásával hazánk kulturális fejlesztését általánosabbá és emeltetebbé lehetne tenni.

Ezen ügyről szólva első sorban mindjárt azon kérdések bukkannak fel, hogy mire vonatkozhatik s honnan származik azon elégedetlenség, mely a középiskola és főleg a gymnasium átváltoztatását kívánatosá teszi?

Nézetem szerint, ennek oka kétféle lehet és pedig:

1. A gymnasiumok (és reáltanodák) kedvezőtlen földrajzi elhelyezése.

2) A gymnasiumok (és reáltanodák) felmutatott tanítási és tanulási esekély, ki nem elégitő eredménye, t. i. mennyiben ezen intézetek a hozzájuk kapcsolt, s igénytelen nézetem szerint talán egy kissé tulságos, reményeknek eléggé meg nem felelnek; tehát feladatukat nem oldják meg; miért is az ifju nemzedék a tudományok fejlődésével és gyors terjedésével lépést nem tarthat.

Világítsuk meg közelebbről ezen felsorolt két okot:

A középiskolák kedvezőtlen földrajzi elhelyezésére vonatkozólag a következők szivlelendők meg:

Miután a gymnasium főképen a tudományegyetemre, a reáltanoda pedig a műegyetemre vagy gazdasági felsőbb intézetekre készíti elő az ifjakat, igen természetes, hogy ezen intézetek földrajzi elhelyezése nagy befolyással van az ifju nemzedék kiképzetésére.

Mert lehet, hogy azon vidéken, hol reáliskola van, az ifjak tehetségük és természetes hajlamuknál fogva többet tudnának elérni a gymnasiumon, s megfordítva ott, hol gymnasium van, az ifjak inkább boldogulnának a reáliák terén; tehát itt és ott is gátolva van a szellemfejlesztés csupán azért, mert — az intézet nem simulhat az egyesek hajlamaihoz.

De miután tény az, hogy az emberi észjárás és kedélyhangulat nemzedékről-nemzedékre az ugynevezett „vágyó tehetségénél“ fogva, változik, bekövetkezhetik, habár talán csak bizonyos évek alatti időközökben, hogy az ifjak hajlamai a hozzájuk közel levő intézet természetével találkoznak, — azután ismét divergálhatnak — újabb találkozásig, s csak ez a remény nyújthat vigasztalást; mert ambulans középiskolákat beállítani s vándortanítókat alkalmazni e észra egyáltalán nem lehet, ezt nem tűri a nevelés eszméjének méltósága.*)

A középiskolák földrajzi elhelyezése nézve hiánynak lehetne azt is tekinteni, hogy a míg egyes vidékek „tulságosan“ bővelkednek ilyen intézetekben, addig más talán terjedelmesebb kerületek teljesen nélkülözik azokat.

Ha tehát a középiskolák kedvezőtlen földrajzi elhelyezése oka a felhozott elégedetlenségnek, akkor ezen bajon csak

egy lehetne segíteni, ha Magyarország térképén felkeressük a tanodákban szüklőködő vidékeket és — aztán a felállítandó új intézetekkel egyszerűen meglepjük azokat, vagy rábírnuk őket a középiskolák felállítására, mert tanintézeteknek egyik helyről más helyre való áttöltése roppant sok nehézségekbe ütköznék. — Rá sem mernék gondolni, — pedig a gondolat, mint a koszos költő mondja: „Szabad röptü sás — — —“.

Ha tehát a baj a földrajzi elhelyezésben rejlik, akkor csak is a fentebb említett uton lehetne segíteni, mert ha ez nem történik, akkor akár feleseréljük a tantárgyakat újakkal akár mellőzzük az egyiket vagy másikat, — ez a földrajzi elhelyezésből származó bajon nem fog segíteni.

A második ok, melyből a gymnasium (reáliskola) iránt táplált elégedetlenség származhatik az, hogy ezen intézetek a hozzájuk kötött várakozásnak, a kitűzött feladatnak nem felelnek meg.

Ha az országgyűlési tárgyalásokon felmerült tényeket közelebbről szemléljük, akkor csakhamar észrevehetjük, hogy minden körülmény arra mutat, hogy főképen az utóbbi ok az, mely miatt a gymnasiumok megváltoztatásának terve létrejött.*)

Ezen okból származó bajokon segíteni lehet, — de nem csak lehet, hanem kell is segíteni; ez legszentebb kötelessége azoknak, kiknek kezébe van letéve a gymnasiumi ifjuság nevelése és tanítása.

Bárhol merüljön fel valami baj, rendszeren annak forrását szokták legelső sorban kutatni, s pedig a végett, hogy a megtalált forrást bedugják, vagy esetleg megszüntetessék; mert mihelyt az ok megszűnt létezni, természetesen az okozat, a baj is önként megszűnik.

A tantárgy bajait éppen olyan beható diagnosissal kell kutatni, mint bármely veszélyes betegség okait. E téren is mint jó orvosnak kell eljárunk, s nemesak felületesen tapogatódnunk; mert nem elég, ha például a fejfájás megszüntetésére a betegnek haját lenyíratom; nem elég, ha a fájós kar gyógyítása végett egyik újat levágotom. — —

A haj újból megnő, de a fejfájás is megmaradhat, az új — az persze többé nem nő meg, de a sebhely beheged, míg a baj a testrésznek belsejében azután is éppen úgy dúlhat, mint azelőtt.

A gymnasiumi eredménytelen***) tanítás és tanulás okait is kutatták, és azt főképen a túlterhelésben és a közönséges életben közvetlen hasznot nem hajtó tantárgyaknak tanulásában találták; úgy vélekednek tehát, hogy első sorban el kell valamely tantárgyat hagyni és aztán vége a túlterhelésnek, miáltal a többi megmaradott tantárgyakban a kellő eredményt, a kívánt sikert el lehetne érni, mi által egyszerűsödne a kultúra fejlődésének szabad tér lenne engedve. — — —

Melyik hajóskapitány az, ki súlyedező hajójáról a terhet képező árucikkéket a földéletről rögtön a tengerbe dobhatja a nélkül, hogy előbb a hajó belsejét megvizsgáltatta volna.

*) Az országgyűlésen e tekintetben előfordultakat azonban még nem tartjuk feltétlenül mérvadóknak, már azért sem, mert a minisiteri program még ismeretlen, s így véglegesen hozzá szólni sem lehet.

Dr. Cs. B.

**) Ezen kifejezés tulságos kemény és félreismérésen alapszik; tehát nem felelvén meg a valóságnak, igazságosnak sem mondható.

Dr. Cs. B.

*) Könnyebben segíthetnének azon az ifjak, kik hajlamaik szerint felkereshetik, vagy változtathatják az intézeteket, — mely utóbbit azonban nem kívánunk ajánlani.

Dr. Cs. B.

na? — Hát ha ott bent a hajó legbenső részében van a baj oka; hát ha ott lent a hajóban nyílás támadt, melyen át a víz a hajó belsejébe tódul és a süllyedést okozza?!

Lehet, sőt valószínű, hogy a hajón támadt nyílás maga idején való bedugása a hajót és a vélt tulterhet is megmentheti.

Hogy a középiskolában és tehát a gymnasiumban is felmutatott eredmények a kívántaktól hátra maradnak az bizonyos, azt beláthatja és kimutathatja minden a nevelés ügyével foglalkozó művelt ember, ezt belátják az intézők, s ezt tapasztalják leginkább fájós szível maguk a tanárok.

S hogy a gymnasium tulajdonképeni czéljének s feladatának az adott körülmények miatt eleget nem tehet, azt is belátják.

Tehát szívünkben üdvözölhetjük a közoktatásügyi miniszternek azon dicső elhatározását, hogy ezen bajon segíteni akar, — s minden valószínűséggel segíteni is fog.

De, ha szíven hordja — mit előre is feltesszük — ezen fontos s hazánk jövőjére nézve nagyon is fontos ügynek reformálását, akkor — szerény véleményem szerint — úgy érheti el legbiztosabban nemes czélját, ha maga személyesen kutatja a baj valódi okát, vagy okait, s az orvoslásra való intézkedéseket közvetlenül viteti véghez, — különben kétesnek tartanám az eredményt. — A multakból veszem ezen kételem nyilvánításának igazolását; hisz arra való a történelem, hogy annak tanusaiból okoljunk.

Nagy munkát vállalt magára közoktatásügyi miniszterünk, de meglehetünk győződve, hogy hazánk jólétének előmozdítására szívesen fogja ezen, időt és erőt egyaránt emésztő nagy munkát jó és áldásdús czélhoz vezetni, mert a kezdetből lehet már erre következtetni.

Lelkünk mélyéből ohajtjuk, hogy tanügyünk rejtett tulajdonait megismerve mind ez „ugy legyen!” s így beteljesedjék rajtunk a Szentírás eme tétele: „Örömet szerzettél nekem Uram, a Te alkotmányaidban, és kezeid műveiben örvendezek.” —

Különbö a közvetlen intézkedés hasznosságára nézve van már elég példa történetünkben. A legkitünőbb példákat ő felsége, legnemesebb királyunk adja, ki országainak legkényesebb ügyeiben maga intézkedik, maga cselekszik.

A „Frankfurter Zeitung” éppen időszerűleg jegyezte fel, hogy a cseh- és németek kibékülése iránti tárgyalások a császár-király személyes kezdeményezésére vihetők vissza, Deák Ferencnek szavait, ki Magyarország és Ausztria közt létrejött kiegyezkedés iránti alapfeltételeket szintén személyesen állapította meg a királlyal, midőn ugyanis ezen czélból Bécsbe hívták, így nyilatkozott: „Szegény császár! huszonegy minisztere van s mégis, ha valamit akar elérni, akkor ő maga kell hogy azt megtegye!”

Magá a király tette meg és sikerült is fényesen!

Az eddigelé mondatottakból kiviláglik, hogy a közép-tanoda reformálása alkalmával nem annyira a dolog külsőjére, mint inkább belsőjére kell fókuszálni.

Meg kell revidálni a tervet, a hozzá adott utasításokkal együtt, meg kell vizsgálni az alkalmazásban levő módszereket, de főleg meg kell röstálni a tankönyveket, nem hagyható egyszersmind figyelmen kívül a tanuló ifjak kora sem; mert úgy gondolom, hogy igen korán s nagyon fejletlenül vétetnek fel a fiúk a gymnasiumba. Te-

kintetbe kellene venni továbbá a tanodák felszerelését és végre a tanárok körülményeit.

És ha lelkiismeretes revízióknak alapján konstatálnék, hogy minden a maga rendén van, ha az mind oly jönnek és kifogástalannak találnék, hogy azon változtatni nem kell, hogy jobbat kívánni sem lehetne, — akkor, de csak is akkor aztán a tulterhelést kellene okozni és ennél fogva a gymnasiumot egyik vagy másik tantárgytól megszabadítani, de úgy, hogy a felszabadított órák részint a megmaradt tárgyra fordítassanak, részint pedig az ifjaknak szabad tetszésök szerinti felhasználására — főképp torna, zene, rajz, festészeti gyakorlatokra — engedtesse.

A mellőzött tárgy helyett mást behozni, haszonnal nem járna.

Mert a tüzet egyik helyen eloltani és más helyen újat gyújtani, az a bajon nem segítene semmit, még akkor sem, ha a kioltott tűz éppen — görögtűz is lett volna.

Ennél különben legközelebbi, befejező cikkemben még szólni fogok.

DR. CSERNI BÉLA.

Tapasztalati utasítások a tagosítás körül.

(Ajánlva paptársainak.)

Napjainkban a birtokrendezés ügye szőnyegen levén miután részint az egyháznak, részint az egyházközösségnek majdnem minden parochiában fekvősegei vannak, melyek a tagosításnak tárgyát képezik, — nem szükségfeletti, sőt igen óhajtott, hogy minden lelkész, — mivel az egyházakat többnyire a lelkészek képviselik, — csak a birtokrendezési törvényt ismerje, hanem némi tájékozottsággal birjon a tagosítási eljárás körül; mert ezáltal sok oly dolognak veheti elejét, a mi ha bekövetkezett, vagy éppen nem, — vagy csak nagy nehézséggel hárítható el.

Saját tapasztalatom után győződtem meg arról, mily csekély fáradsággal kerülhettem volna ki ezt vagy azt a nehézséget, ha a tagosítási eljárás körülményeit már előre részletesen ismerem; de fájdalommal kell bevallanom, hogy minden ez irányban előre tett kutatásom és kérdőzökődésem csaknem sikertelen maradt s így majdnem egészen tájékozatlanul lepott meg a tagosítást. — Miután a vezetésem alatti Curatia különleges természeténél fogva — hol nemcsak a templom javai, de sőt a lelkész és kántor-tanító jövedelme is csaknem egészen földbirtokra van alapítva, — tekintélyes fekvősegekkel bir, melyeknek a jobbágyfalvi határon levő része 171 hold területű, s ez által a jobbágyfalvi nagybirtokosok közt a 3-ik helyet foglalja el — képviseltetése nagyfontosságú volt. Ohajtottam, hogy ezt egy nálammal jártasabb egyén képviselje, de minden szabadkozásom ellenére ennek felelőssége vállaimra nehezl. A Curatia silány anyagi helyzetének jobbra fordulása, — a lelkész és kántortanító jövedelmének kedvező vagy kedvezőtlen helyzete a tagosítás mikénti elintézésétől levén függővé téve, nagyon természetes, hogy a képviselő nagy felelősséggel volt összekötve. E felelőség tudata nem egy izgatott napot, nem egy álmatlan éjjelt okozott nekem; s bár részemről mindent megtettem, hogy az általam képviselt Curatia egyben vagy másban rövidet ne huzzon, mégis most, ha a munka teljes bevégzése után az

eredményt szemlélem, átlátom, hogy egy vagy más dolgot lehetett volna jobban — körültekintőbben elintézni, ha t. i. a tagosítási eljárás körülményeivel ismeretesebb leszek és egy vagy más dologban magamat lebeszéltetni nem engedem s az emberek szavaiban annyira nem bízom. — Éppen ez a körülmény, hogy mások ne legyenek kénytelenek, mint én a tagosítási eljárást saját magukon tanulni, s mint a közmondás tartja saját kárukon okulni — késztet engem arra, hogy tapasztalataimat összegezve az itteni körülményekhez hasonló eseteknél, mert a tagosítás minden csinját-binját — miután különböző helyeken más és más esetek jönnek elő, — felemlíteni nagyon nehéz, — némi tájékozást nyujtsak paptársaimnak. —

Lássuk tehát a tagosítási eljárás egyes aktusait. —
1-ső. A megengedhetőség kérdése. —

A birtok rendezési törvény határozottan kimondja, hogy a tagosítás elrendelendő, ha a tagosítást kérelmezők birtoka az összes községi birtoknak, melynek tagosítása kéri, egy negyed részét képezi: azt is kimondja, hogy a községnek, egyházaknak és ár áknak fekvősegei mindig a tagosítást kérők birtokához számítottak. —

A tagosítás még mindig a nép nagy zömének rosszallásával találkozván ajánlom paptársaimnak, hogy a tagosítás kérdésének felszínre hozatalában soha vezérszerepet ne vállaljanak, sőt még azon esetben is, ha látnák, hogy az általuk képviselt egyház a tagosítás által ez vagy amaz előnyben részesülne, mindig csak passiv magatartást tanusítsanak a kezdeményezésnél: mert ezáltal míg egyrészt elhárítják magukról egy rosszul vezetett tagosításból egyesekre háromló kárért való felelősség súlyát, addig más részről igen sok kelemetlenségtől, átoktól és még saját hiveik részéről való megtámadtatástól menthetik meg magukat. —

Különbön is a törvényben világos intézkedés tétetvén az egyházi birtoknak hová tartozandóságáról, teljesen fölösleges a lelkészeknek a kezdeményezésbe beavatkozni.

2-ik. A mérnök választása, szerződötése és bevezetése.

A tagosítás keresztül vitelének helyes vagy helytelen módzata legnagyobb részt a mérnök személyiségétől függ. Ha a mérnök kellő szakképzettséggel bír és ezzel párosul a szigoru lelki ismeretesség és szepőlten jellem, ha teljesen hozzáférhetlen és minden részrehajlason felül áll, ha az igazság és méltányosság elveitől vezéreltetik és kellő helyismerettel bír: akkor ugy intézheti a tagosítás keresztül vitelét, hogy ha lesznek munkája ellen felszólamlások, azok nem nagy jelentőségűek és a birtokosság nagy része munkájával meg lesz elégedve, s valóban szerencsés az a község, a mely egy ily derék mérnökre bízhatja fekvősegeinek kicserelését.

Fájdalom, hogy nálunk még az ilyen szakemberek, kik tagosítással foglalkoznak csak nagyon csokély számmal vannak, s éppen azért a kik vannak is azok 6—7 község tagosítását magokra vállalják, a munkát olyan segédek által végzetik, a kik legfeljebb felső reált — vagy egy-két évi technikát végeztek, következőleg nem szakemberek, s hozzá járul még az a sajnos körülmény, hogy ezek is változnak, egyik végzi a felvételt, más a ki számítást és kiharítást; következőleg nem szereshetnek kellő helyismeretet, s így gyakran a legjobb akarat mellett is, — ha csakugyan ez megvan, — becsuszik munkájokba a hiba, s aztán kész a mentés, hogy nem ismerték a helyet.

Ily fontos lévén a mérnök szerepe a tagosításnál, a lelképásztor mint hiveinek vezetője legyen körültekintő s működjek közre, hogy ha több vállalkozó van, inkább azzal lépjenek szerződésre, ki a munkálatokat közvetlen maga vezeti és jó hirben áll s a fentebb említett kellékekkel vagy bár azoknak nagyobb részével bír; tanácsos a szerződésbe azt is bele foglalni, hogy a térkép és telekkönyv két példányban készüljön, melyből egyik hitelesített példány a községnek maradjon: mert ez által elkerülhető lesz az a kellemetlen körülmény, hogy a község részére készitendő példányokért újabb költségvetés eszközöltessék.

3 ik a földrészeteknek mivelésiág szerinti körülhatárolása és asztaloni felvétele.

Minden egyházi birtoknak, akár legyen tagosítás, akár nem, nagyon szükséges hogy biztos határa legyen, de mulaszthatlanul szükséges ez, ha szönyegen van a tagosítás: mert a kijelelés alkalmával csak az — a terület jegyeztetik az egyház nevére, a melynek akkor az egyház tényleges birtokában van: de az a rész a melyet a szomszéd elszántott vagy bármi uton módon elidegenített, az a jelenlegi birtokos nevére iratik. E végből igen ajánlatos, hogy a tagosítás megkezdése előtt az egyház birtokainak széle határozottan körvonaloza legyen és ha lennének itt-ott e tekintetben függő kérdések azok a mérnöki felvétel előtt eldöntessenek.

Jó, ha a birtokrészek határainak megjelelését vagy maga a lelkész ellenőrzi, vagy egy oly egyén által, ki a birtok terjedelmét teljesen ismeri ellenőrizteti, és a netalán felmerült hibás jelelést még az előleges, munkálatnál bejelenti és kijavítja.

De még az sem felesleges ha az asztaloni felvétel alkalmával egy megbízható egyén a jelző-zászló tartót kíséri és szigorúan felügyel rá, ha vajjon az mindig a jelzett helyre és nem a határon belül állítja-e a zászlót — mert hallottam esetet, hogy még e tekintetben is történtek visszaélések.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

SÓHAJ.

Rövid vala örööm,
Hogy lemondék öznatimról! . . .
Szemeim ujra törölöm, —
Mert azokból sűrű könny foly! . . .

Nem szcnvelgés ez a bú,
Mely most engem elborita,
És mint száraz fát a szú —
Szívemet ugy örli, dúlja! . . .

De egy bánat üdvözít;
A többinek semmi haszna. . . .
Ki siratja bűneit —
Arra száll az ég malasztja! . . .

Egyházam egeről
Hullnak a csillagok;
Egyik nagyobb fényvel --
Más kisebbel ragyog

Olyan is van elég --
Amely nem is látszik;
Hanem azok fénye --
Más világba játszik

Lehullott csillagok --
Kedves pályatársak!
Kiknek nyugalmas sirt
Jó emberek ástak:

Édes álmokat
Ne zavarja semmi! . . .
Nemsokára mi is --
Oda fogunk menni. . .!

V. Cs. J.

A három rózsza.

(*Tre rose.*)
Novella.

Egy pompás rózsátön három rózsza fejledezett, vetekeved egymással üdeségben, az illat kellemességében, s a szín ragyogó élénkségében. S a mint fiataloknál gyakran megtörténik, hogy óhajtott reményök fejében légvárakat alkotnak, úgy a mi rózsáinknál is a képzelet vég nélküli térein annyi tarkabarkaságnak is csak egy kérdés lett a végeredménye:

Ki lesz közülünk a legboldogabb?

Bizony erre a kérdésre nem lehet egykönnyen felelni. Mert mindenik többre becsülvén a saját szépségét társáéval, hű és önző gondolatában a kinyitott virágok mindenike önmagát képzelte a legboldogabbnak.

E közben arra ment egy szegényesen öltözött, de tiszta és esinos kis leány, kinek egész lénye rendre s gondosságra vallott.

— Minő szép rózsza! — kiáltott fel és leszakított egyet a három közül. — Elviszem szegény édes anyámnak, ki oly nagyon szereti a virágokat. Egy rózsának a szagja rosszat nem tehet, látása pedig felvidámitja bujában az ágyban fekvőt. —

Ah! Milyen csunya sors! — sóhajtott fel a rózsza, egy búcsú pillantást vetvén társaira, a kik nem tehettek, hogy legalább ne szánakozzanak rajta.

Nem sokára ezután egy ünnepiesen öltözött parasztsasszony ment arra. Ez is leszakított egyet, a rózsák közül s tetszelegni akarván, a hajába tűzte, mi alatt a rózsza azt gondolta magában:

— Nem lehet panaszra okom. E fürtök ébenfafekete-sége felett fogok ragyogni a mulatságokban és csodálni fog mindenki.

Végre arra ment egy előkelő hölgy s leszakítván a rózsák harmadikát így szólt:

— Béli öltözékemre disztül tűzöm fel.

A rózsza pedig telve büszkeséggel s örömmel így kiáltott fel:

— Én, én vagyok a legboldogabb.

Az ékességül leszakított két rózsza néhány óra mulva ott hevert a földön fonnyadva, összekuszálva, lábbal taposva, míg az első, melynek nagyon lealázónak tetszett sorsa, sokkal üdőbb s illatosabb, mint azelőtt, egy szegényes, de tiszta kis szobának ablakára helyezve szívta magába a pohárnak langyos vizével az életet.

Többet ér a feltűnés nélküli, de hasznos élet a zajongó és fényes, de haszontalan életnél.

Olaszból: Dr. F. A.

— **Vidéki level.** Elismerés. A keresztény szeretetnek különösen most jut tág tere, midőn a mizeria mindig jobban terjed a nép között. Ily nehéz, ily válságos időket élve, vajjon kik sietnek — mint mindig egy most is — az inséges nyomort enyhíteni, az elhagyottak és szegények keserű könnyeit felszáritani a könyörületes jótékony melegével?

. . . Az egyház, e gondos anya, hű fiait, kiket az Üdvözítő világboldogító tanának életető szelleme hat át: kik tehát nem a szépen hangzó, sokat ígéro, de keveset adó üres szavaknak, — álliberalis divatnak — hanem a tetteknek emberei.

Ezen kis kitérés után egy lélekemelő eseményről akarok megemlékezni, mely a szeretet nagy ünnepe után történt meg községünkben.

Egy szép reggelen, midőn a nap is barátságos sugárakat boesátott a fehér lepellel betakart földre, hirtelen megnépesül a plebania lak udvara a közel fekvő róm. kath. iskolából — múzsa esemetékkel, kik azépu let alsó terme felé tödulnak.

Ezt látva elfogott a kíváncsiság s magam is bementem a terembe, hová az apró hunnus utódok hamarosan beosontak.

És ime! ott látom a községnek érdemekben dús főesp. plebanosát, főt. Andrásy József urat, amint az egybehívott 35 iskolás fiu- és leánykának legszebb intelmeket osztogat-azután pedig ruháskát méret.

Arccán a meghatottság és öröm érzelmei váltakoztak; jól esett szívének, hogy sok évi buzgó fáradozásának gyümölcséből, a szegények alapjából, illetve annak kamataiból annyi nyomortól üldözött árvának és szegénynek panaszos jajjait megszüntetheti vagy legalább kevesbítheti. .

Hát ha még hozzá felemlitem a sok koldust és hazi szegényt, kik az ő jóságából tengetik éltöket, kik előtt tárva áll kapuja, — mint a régi vendégszerető igazi magyar világban, — imádvá kell áldanunk a csodaművi Gondviselést, hogy így gondolja ezen övéit is, kiknek annyira kijutott az élet szuro töviseiből. . . .

Midőn bokros érdemkoszorújának ezen újabb tüde levélkéjét itt a nyilvánosság terén is bemutatom s a sok megvigasztalt nyomorgó nevében forró köszönetet mondok, kívánom, hogy e folyton csak jót és hasznost tervező, a sz. ügyért

és közjóért mindig kitartóan harczoló, s résztvevően érző-remes keblü jöltevét áldja meg az ég Ura bőven kegyelmeivel, engedje elérni az emberi élet legvégső határát, hogy Isten di-csőségét és a hívek lelki üdvét, anyagi jólétével egyetemben, — mely feladat lelkének eszménye — még sokáig előmoz-díthassa.

Zetelaka, 1890 február 4-én.

Dobokai.

— Almanach Naptárral az MDCCCXC. Évre.

Kiadja a Szent-István-Társulat Budapesten. 1890-iki tagil-etmény. —

Szándékunkat fejeztük volt ki, hogy ezen Almanach tartalmát tüzetesebben ismertetjük, a mit ezennel megkísérlek.

— A naptári részletektől s más hivatalos jellegű közlemé-nyektől eltekintve a Primás arczképe után mint első közle-mény áll Kosty ismert ódája: „A fÉlszázados Oltár“ Haynald biboros-érsek jubileuma alkalmából.

— Azután Dr. Prohászka Ottokár „A magyar Sion új fényében“ czímmel az esztergomi bazilikát mutatja be műértessel és aesthetikai érzékkel. A helyhez kötött mult nagy-ságának ihlete alatt írja le annak fenséges természeti fekvését, hol a magyar keresztény genius inspirációval telik meg — a szentség és nemzeti nagyság inspirációjával. Méltatja a négy Primás érdemeit, a kiknek nevéhez a templom diésősége fi-ződik, a kik közül a mi Rudnaynk coepit, Kopácsy con-tinuavit, Scitovszky consecravit, Simor consummavit. Műszempontból részletesen ismerteti kívül és belül a templomot, a melyben kezét fogna a renaissance öblös ívei és kupolái a klasszikus görög izlés utólréhetlen, tiszta derült alkotásaival — mindenütt érdekes reflexiókat kapcsolva a bemutatott természeti, történeti és művészeti részletekhez. Három fénykép is van a leíráshoz mellékelve, a bazilika szen-télyének, kupolájának és érseki székének fényképei.

— Következik Pór Antal „Tarka Képek a Közé-pkorból“ című történelmi eszegeése. A XIV. évszázad nép-életét írja le benne jobbara az Anjouk korából. Főczélja fel-tüntetni, hogy az egyház minden buzgalommal arra töreke-dett, hogy magát a népelettel szorosán összekö-sse, arra irányadó befolyást gyakoroljon, azt erkölcsileg áthassa és megnemesítse. És ezt a kutfók hiányossága mellett is rendkívüli érdekesség-gel teszi. —

Kezdi a magyar honpolgár születésével: említést tesz az orvosokról, gyógyszerészekről és bábákról; ismerteti a ke-resztelésnél divott szokásokat — szertartásokat, a komavá-lasztást, a névadást, névváltoztatást, különösen a martyroló-giumból vett idegen neveknek magyarosítását, mert a hogy a kereszténység a régi világnézet felett teljes diadalát ülte, senki fiát sem keresztelték többé „ósmagyar“ névre. A névseréből eredhető zavarok elkerülése végett kezdetek ve-zették-neveket felvenni. — Egy szóval a magyar onomas-tikának igen érdekes részletet adja.

A magyar ember a keresztység által a katolikus egy-ház tagja lett. A magyar kath. egyház terjedelmére nézve

soha sem volt nagyobb, mint N. Lajos idejében. Sok püspök sége volt, a melyek mindenikét felemlíti és jövedelmét is. A társ országok — illetőleg hűbértartományok püspökségei szegé-nyek voltak, de a magyar területen levők jól bírták magu-kat; az erdélyi a gazdagabbak között volt, ezeröttszáz arany forintra volt taksálva. Ismerteti a módozatokat, melyek szertartat megüresedett főpapi székek betöltettek. Azután áttér a kanonokok kinevezetésére, a hol sok visszaélés fordult elő. A kanonoki állások nagyon keresettek voltak, mert sokakban az a meggyőződés élt, hogy az eredeti bñn által elgyarlódott emberi természetnek semmi sem felel meg annyira, mint a kanonoki állapot; pedig a kanonokságok nem voltak gazda-gok; a káptalan tagjainak a száma nem levén meghatározva, néha ugyanazon beneficiumra annyit neveztek ki, hogy az alap alig bírta. Szól arról is, hogy hogyan jöttek létre és helyzetettek el a káptalani köziratok, és minő díjak mint mellék jövedelem jártak értök.

Érdekes a ruházat ismertetése is. A papi talarist a XIV. évszázban is reverendának hívták, de színe nem volt megha-tározva, csak tarkának nem szabadott lenni. A méltóságban levőknek meg volt tiltva egy szál ruhában kijárni. A magyar öltözetet és egyes alakjainak fejlődési menetét nagy hozzá- vető erővel írja le: csakhogy a mai székely „czepő“-t nem jólálszik ismerni.

A papi kötelességeknek részletes megismertetése végett közöl egy főpapi intelmet, melyet a prágai egyetem egyik kézirat tartott fenn, helylyel-közel kibővitve a saját ma-gyarozó megjegyzéseivel. A párbér és stolla illetekre nézve 1322-ből hoz feladatokat.

A házassági szertartásokat a pozsonyi káptalan könyv-tárában levő „Ordo ad faciendas nuptias“ alapján ismerteti. Szól a titkos házasságokról, a rokonsági akadályról, különö-sen a rabslugaság házassági akadályáról és a házassági bí-ráskodásról. Minket illetőleg a 66-ik lapon így ír: Az erdélyi részekben hosszantartó vita tárgyát képezte egy részről And-rás erdélyi püspök, másrésztől a nemesség, a székelyek és szászok között a szent székek illetékességi jogkörének meg-határozása. A peres kérdés Nagy Lajos király elé kertilvén ez az ország főpapjai és főurai tanácsában következöképen vonta meg a szent-szék illetősége határát: A szent-szék elbírálásához tartoznak a házasság, a hitbér, a nászajáni-dék, hozomány és a leánynegyedi illeték körül fölme-rülhető ügyek. A papok és a nők tettleges bántalma-zása olyképen, hogy e vétség nem hivatalból üldözendő, hanem csak a panaszos körtére intézendő el. Az erő-szakoskodás, ha vérengzéssel nem jár, mert ez esetbñ a világi törvényszékhez tartozik. A házasságtörés és a végrendelkezési ügyek. Ellenben a püspöknek a birtok czi-men porlekedöket kiközösitenie, vagy egyházi tilalom alá ré-kesztenie nem szabad; a nemesek birtokaira azok akarátja ellen papokat nem küldhet, vagyis a patronatusi jogot tisz-teletben kell tartania. Ugy szintén elrendeli ezen alkalommal a király, hogy tized ezimén járó levét mindenki megválthat-ja egy dénáron; ha a püspök a dénárt elfogadni nem akar-ja, a kévét künn kell hagyni a szántóföldön. Végre ugyanö elrendeli, hogy a föesperes szent-széket ülvén, senkit egy márkán felül meg nem bírságholhat.

Öseink hitéletére fényes derüt vet a szigorúság, a mély-lyel az egyház böjti parancsát megtartották. Még táborozás

— Dr. Walter Gyula „A Könyvkereskedés a Rómaiaknál” ezimen tanulmányos kultur-történelmi dolgozatot ad. Az egyes téreken oly kiváló nagyságokkal ékeskedő római nép a görög szellemi élet esirait csak Pyrrhus legyőzése után kezdi fejleszteni, és míg Cato a görög műveltségtől félti az ősi római szellemet: addig Scipio Afr. Min. buzgó terjesztője annak, s az irodalommal együtt a könyvkereskedés is terjed. Augustusz idejében nem csak az irodalom virágzik, hanem a művek is nagy mennyiségben másoltatnak; nagyszabású és díszes berendezésű könyvkereskedések keletkeznek; a könyvkereskedők két osztályba sorozhatók: kiadók és könyvárusok. De az írók semmiféle tiszteletdíjban sem részesülnek; habár kézírataikat néha igen magas áron adták el.

— „A szeretet” ezimen Szekrényi Lajos az ismeretes legendát dolgozta fel verses alakban Szt. János apostol és a rablőgyilkosról.

— Dr. Teveli V. Dezső „Pellico Silvio”-ról emlékszik meg születésének százados évfordulója alkalmából. Közvetlen szemlélete alapján igen élénken írja le a Spielberg rémes börtönhelyiségeit és széles ismeretkörrel ismerteti Silvio kinnal teljes életét.

— Dr. Walter Gyula „Az Ó-Kor Erkölesiségeinek Elve” alatt az ó-kor különböző népeinek: a chinaiak, indiaiak, perzsák, egyiptomiak, görögök és rómaiak vallási tanaiból mutatja ki, hogy az ugynevezett „független morál” tarthatatlan.

— Hummer Nándor a társulat titkára „Két év a Szent-István-Társulat Tudományos és Irodalmi Osztályának Életéből” szakaszban a ezimben kített osztály két évi munkálkodásának történetét nagy vonásokban ugyan, de mégis az egyes részletek alapos ismertetésével mondja el.

— Végül a Szent-István-Társulat s Tudományos és Irodalmi Osztályának tisztii személyzete s ez utóbbi tagjainak névsora van közölve.

— Az itt érintettek is mutatják, hogy a esinos külsejű Almanach tartalma annyira változatos, hogy abban talál magának valót a szépirodalom, a vallás-bölcselem és a történelem kedvelője is. Élvezettel lehet olvasni. P. I.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **MEGHÍVÓ.** Az erd. róm. kath. irod. társulat választmányja f. hó 19-én d. u. 4 órakor a püsp. Lyceum egyik tantermében gyűlést tart, melyre a tagok tisztelettel meghivatnak. — **Tárgy: folyó ügyek. — Az elnökség.**

— **A Pápa gyászsa.** Ő Szentegének testvér-bátyja Pecci József bibornok meghalt. 1807-ben született; 1825-ben a Jézus-társaságába áldott s mint ilyen tanári állást viselt. Ő Szentsege pápává levén, pápai házi praelatusává és alkönyv-

tárnokká, majd a szent Collegium kérésére bibornokká nevezte ki. Arany-miséjét a mult évben tartotta meg. 83 ik évében halt meg.

— **Hála köszönet.** Háromszékmegeye, Kézdi-Járás felvidéken, hegyek között lévő Kézdi-Kurta-Patak filialis rom. kath. hitközségnek kápolnája torony építési költségeire Erdély nagynevű Püspöke, Nagyméltósága Lönhart Ferencz Ő Excellentiája, határt nem ismerő áldozatkész szívével fogva 30 azaz harmincz o. é. forint segélyt adni kegyeskedett, magán pénztárából, mely kegyes adományért, midőn a nyilvánosság teren, hibeim nevében, hálás köszönetemet nyilvánítani sietek, ugyan akkor kérem a mindenek Urát: hogy a kegyesszívű Főpásztor Ő Excellentiáját, az emberi kor legvégsőbb határaig éltesse. Esztelnek, 1890 február 8-án. Bálint Ignác, plebános.

— **Meghívás.** A szebenmegeyei róm. kath. tanítóegylet — 10 évi fenállásának emlékünnepevel összekötött — ez évi rendes közgyűlést f. é. február hó 17-én és 18-án fogja megtartani Nagy-Szebenben az Orsolya szüzek iskolájának helyiségében, melyre az egylet tagjai és az ügy iránt érdeklődők tisztelettel meghivatnak. **Tárgysorozat:** február 17-én délelőtt 8—12-ig. 1. Ünnepeles „Te Deum” és sz. mise az Orsolya zárda templomában. 2. Mise után bevonulás a gyűlterembe, hol a gyűlés énekkel nyitattik meg. 3. Elnöki beszéd. 4. Alkalmi szavalt, irta és előadja Prokupek Sámuel terézvárházi plebános. 5. Az egylet 10 éves történetének felolvasása. 6. Nyilvános tanítást tart Pintér Mátyás belv. róm. kath. tanító a II. osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatból. 7. Nyilvános tanítást tart M. Xaverin, zárdai tanítónő a VIII. osztályban a magyar történelemből. Délután 2—5-ig. 8. A mult vándorgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 9. A nyilvános tanítások megbirálása. 10. Az évi jelentés felolvasása, február 18-án d. e. 8—12-ig. 11. A jövő vándorgyűlés helyének, idejének és tárgyainak meghatározása. 12. Folyó ügyek és indítványok tárgyalása. 13. Tisztujtás. 14. Zárének. Mindazon vidéki tagok, kik e gyűlésen résztvenni ohajtanak, felkéretnek arra, miszerint ebbeli szándékukat az egylet elnökségével f. é. február hó 12-éig mulhatatlan tudatni sziveskedjenek. Nagy-Szeben, 1890. évi február hó 2-án. Roszkosni Elek s. k., t. e. elnök. Thomandl József s. k., tan. egyll. jegyző.

— **A vegyes házasság legjobb megoldása.** Piskiről írják, hogy Murár Mari gör. kel. hajadon róm. kath. férjet, — Kovács Péter gör. kel. férfi pedig róm. kath. nőt választott házastársul. Hogy azonban a hitkülönbségből eredő kellemetlenségeket elkerüljék, ugy Murár Mari, mint Kovács Péter áttértek a róm. kath. hitre. Az áttérés f. h. 9-én vasárnap nagy közönség jelenlétében ment végbe, mely alkalommal Jancsó Ernő plebános szép buzdító beszédet intézett hozzájuk, az erény követésére, egyházunk parancsainak hü teljesítésére buzdítván őket.

Szerkesztői üzenet. Többször érkeznek küldemények névtelenül. A szerkesztőség bár gyanítja, hogy honnan jönnek, de mégis irányadónul kijelenti, hogy a névtelenül érkező cikkeket nem fogja figyelembe venni. Tessék mindenkinek a nevét nekünk bejelenteni, ha nem is akarja, hogy azt közzé tegyük. Ne szégyelje senki a nevét.

E. Á. Üdvözlőhely. A már közölt után ugyan egy embertől ismétlés lenne az alkalmától távol esve.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ISTVAN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDÖN, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyc. nyomdában Gyulafehérvárrt.